

IMPORTANȚA DECLARAȚIEI DE LA BARMEN ÎN CONTEXT CONTEMPORAN

Lect. univ. dr. Eugen JUGARU

Institutul Teologic Pentecostal București

ejugaru50@gmail.com

Abstract: The Importance of the *Barmen Declaration* in the Contemporary Context

In this article we brought to the readers' attention a document that was written about eighty years ago, namely, the *Barmen Declaration*. The authors of this document, mainly theologians, have categorically condemned the pressure exerted by the political leadership of the German Third Reich on the church, including the pressure from the German church compromised by political ties with the totalitarian government. The *Barmen Declaration* is a clear proof that there have always been courageous people who have not tolerated evil] n society and who have been leaders of opinion with a strong voice in society. The *Barmen Declaration* can serve us today as a model of opposition against any kind of attempt to restrict the liberty or the freedom of speech.

Keywords: society, moral values, truth, freedom of speech, political correctness

---

1. Contextul scrierii *Declarației de la Barmen* și relevanța acestui document

Anul acesta se împlinesc 85 de ani de la elaborarea și publicarea *Declarației teologice de la Barmen* (29 - 31 mai, 1934), sau cum mai este cunoscută, a *Declarației de la Barmen*. Această *Declarație* considerată *Magna Carta* Bisericii Mărturisitoare¹ (Bekennende Kirche) a fost rezultatul întâlnirii a 139 de delegați reprezentând nouăsprezece biserici teritoriale, provenind din diferite tradiții teologice de factură evanghelică (Biserica Reformată, Luterană și Bisericile Unite) și a reprezentat un semnal de alarmă

---

¹ Nicolaisen Carsten, „The Barmen Declaration”, în *Religion Past & Present, Encyclopedia of Theology and Religion*, Hans D. Betz, D. S. Browning, vol. I, Leiden, Boston, Brill, 2007, p. 612.

pentru toți creștinii din Germania privind pericolul cochetării bisericii cu statul nazist în contextul ascensiunii politice a lui Adolf Hitler și a politicii sale, a pericolului „arianizării” bisericii și al persecuției evreilor conform conștiinței rasiale. Prin *Declarația de la Barmen* acești teologi au dovedit că rămân fideli Scripturilor, că sunt gata să ia o poziție riscantă dar fermă privind atitudinea bisericii față de o conducere politică agresivă într-o perioadă de minim suport din partea culturii dominante.² Nu mai puțin vinovat de crime și de anihilare a demnității umane a fost stalinismul care din nefericire a fost apărat de unii dintre intelectualii occidentali transferând astfel țărilor lor „ceva din decăderea morală inerentă totalitarismului însuși, în special negarea responsabilității individuale pentru bine sau rău.”³ Deși Hitler a câștigat aprecierea maselor largi de germani totuși influența sa nu a fost totală asupra creștinilor germani, mai ales asupra unor catolici din mediul rural care nu foloseau saluturile naziste și care au observat cu indignare atacurile lui supra bisericii.⁴ Cu toate acestea au existat voci pro național-socialismul german precum cea a Paul Althaus, sau a scriitorului britanic Yeats-Brown care susținea că în Germania era mai mult creștinism adevărat în timpul lui Hitler decât era în timpul Republicii de la Weimar.⁵

Declarația de la Barmen este un document confesional adoptat de Biserica Mărturisitoare prin care s-a lansat un avertisment clar asupra pericolului reprezentat de sistemul nazist care începuse să influențeze Biserica Creștină Germană. Acest document pune în lumină verticalitatea unor lideri creștini care au intuit un pericol ce amenința biserica creștină și care au considerat că este de datoria lor să-și avertizeze semenii asupra acestei amenințări iminente. Spiritul *Declarației* arată care ar trebui să fie locul și rolul bisericii în lume, în special atunci când anumite principii de ordin etic sunt încălcate cu bună-știință. Caracterul hristologic al documentului transmite clar ideea că doar Isus Hristos este Domnul asupra întregii creații și nimeni nu-I poate uzurpa locul, nici Hitler și nici vreun alt conducător omenesc.⁶

2 George Hunsinger, *Disruptive Grace*, Grand Rapids, Eerdmans Publishing Company, 2000, p. 60.

3 Paul Johnson, *O istorie a lumii moderne 1920 - 2000*, trad. Luana Schidu, București, Humanitas, ed. a doua, 2005 p. 303.

4 Johnson, *O istorie a lumii moderne*, p. 292.

5 Johnson, *O istorie a lumii moderne*, p. 301.

6 Jack Rogers, „New Introduction”, în *Reformed Confessions of the Sixteenth Century*, Arthur C. Cochrane (eidtor), Louisville, Westminster John Knox Press, 2003, p. ix.

Libertatea religioasă, socială sau politică nu este un dat și nicio realitate universală întâlnită în orice perioadă a istoriei omenirii, aceasta este o valoare care trebuie mereu apărată cu foarte mare atenție. Pentru lupta lor împotriva sistemului nazist, oameni ai bisericii precum pastorul protestant Dietrich Bonhoeffer sau preotul catolic Bernhard Lichtenberg au fost arestați și apoi omorâți în lagărele de concentrare. Istoria ne arată că de cele mai multe ori diferite etnii sau popoare au fost sclave, au fost crotropite, subjugate iar pentru eliberarea lor a trebuit să se plătească un preț de sânge, să se poarte lupte soldate cu o mulțime de victime. Din nefericire valoarea libertății politice, a libertății de exprimare sau a celei religioase a fost prețuită în mod just doar când aceasta a fost grav afectată. În România comunistă libertatea de exprimare era practic inexistentă, pluripartitismul era anihilat iar libertatea religioasă a fost serios îngrădită, chiar și biserica a fost pusă la zid, iar glasul ei aproape că a fost adus la tăcere. Pentru redobândirea libertății în anul 1989 oamenii au ieșit în stradă, au protestat public și peste o mie dintre ei au fost omorâți. Acesta a fost prețul redobândirii libertății și a democrației în România.

În context contemporan, în România ne bucurăm de libertate religioasă însă în context european este evidentă o puternică presiune din partea sferei seculare asupra bisericii, o presiune care, după cum afirmă D.A. Carson, nu semnaleză abolirea religiei, ci împingerea ei la periferia vieții și a gândirii.⁷ Pastorii, teologii precum și alți lideri ai bisericii au datoria, așa după cum au făcut-o și semnatarii *Declarației de la Barmen*, să vegheze ca biserica să-și urmeze parcursul său spiritual și moral și să se bucure de dreptul de a proclama mesajul împăcării dintre om și Dumnezeu. Conform lui Istvan Deak, vina majorității germanilor din timpul celui de-al Treilea Reich nu a fost cruzimea față de evrei, deoarece multe atrocități și crime împotriva evreilor erau făcute pe ascuns, ci indiferența și nepăsarea de care au dat dovadă.⁸ Avertismentul pentru noi este să fim cetățeni vigilenți, iar când observăm abateri de la morala creștină, de la etica ce a modelat civilizația europeană de-a lungul a două milenii, să ne facem glasul auzit, chiar dacă acest gest nobil implică un preț de plătit.

7 D. A. Carson, „Mărturia creștină într-un veac al pluralismului”, în *Dumnezeu și cultura*, D.A.Carson, J. D. Woodbridge, Oradea, Cartea Creștină, 2006, p. 53.

8 Istvan Deak, „How Guilty Where the Germans?”, în *New York Review of Books* 31, nr. 9, 31 mai, 1984, pp.37-42.

2. Structura și conținutul *Declarației de la Barmen*

Structura *Declarației Teologice de la Barmen* este simplă și foarte clară, cuprinzând o introducere urmată de șase teze sau articole principale și încheiată cu o concluzie. Fiecare dintre cele șase articole cuprinde unul sau două texte biblice, o afirmație teologică clară și o respingere categorică a unui pericol real ce s-a conturat în contextul național-socialismului german.

Declarația de la Barmen a fost o chemare din partea unei elite a culturii și religiei creștine, într-un moment crucial al istoriei Europei, la păstrarea valorilor creștine și la necompromiterea bisericii cu statul. Această *Declarație* este un manifest pentru separarea bisericii de stat și un semnal de alarmă al pericolului pe care-l reprezintă interferarea statului în sfera bisericească. Relația dintre stat și biserică are o istorie îndelungată, în foarte multe cazuri cunoscând chiar tensiuni și conflicte majore.

Cele șase teze majore ale *Declarației de la Barmen* se prezintă după cum urmează:

a) Singura sursă a autorității absolute, față de care creștinii trebuie să dovedească loialitate absolută, în viață și în moarte este Isus Hristos, singurul Cuvânt al lui Dumnezeu. Este respinsă vehement și categoric doctrina falsă conform căreia biserica ar putea recunoaște în afara Cuvântului lui Dumnezeu și alt surse ale proclamării sale precum figuri istorice, puteri politice, evenimente sau alte adevăruri omenești cu pretenție de revelație divină (Ioan 14:6; 10:1,9).

b) Isus Hristos este deopotrivă atât Cuvântul de iertare pronunțat de Dumnezeu spre păcătoși, cât și anunțul categoric că El este autoritatea supremă asupra vieții omului. Prin El se oferă omului eliberarea de toate legăturile lumii și tot prin El este oferită slujirea plină de har pentru creația Sa. Se respinge cu fermitate doctrina că ar putea să existe domenii ale vieții în care să nu avem nevoie de justificare sau sfințire, care să nu se afle sub autoritatea directă a lui Dumnezeu ci sub cea a unor conducători omenești (I Cor. 1:30).

c) Articolul al treilea se adresează bisericii, drept comunitate frățească a Cuvântului și Sacramentului, aflată sub autoritatea lui Isus Hristos. Mărturia bisericii formată din păcătoși iertați în fața lumii este că ea aparține doar lui Hristos și că trăiește doar sub direcționarea Sa în așteptarea revenirii Sale. Se respinge doctrina compromisului conform căreia biserica ar putea să-și modifice forma mesajului conform convingerilor politice și ideologice ale zilei (Efes. 4:15-16).

d) Oficiile bisericеști diferite sunt rânduite pentru slujirea comunității și nu pentru dominarea credincioșilor. Este respinsă posibilitatea ca bisericii să-i fie impus un lider (Führer), în afara lui Isus Hristos, de către cineva din exteriorul său (Mat. 20:25-26).

e) În articolul al cincilea este trasată relația dintre stat și biserică. În lumea în care trăim, conform Scripturii, statul este înzestrat cu autoritate având responsabilitatea păstrării justiției și a păcii. Biserica recunoaște atât această autoritate cât și beneficiile care decurg din exercitarea autorității statului. Dumnezeu este autoritatea supremă de justiție față de care sunt responsabili atât cei care guvernează cât și cei care sunt guvernați. Este respinsă doctrina falsă conform căreia statul ar trebui sau ar putea să devină singurul factor care ordonă cum să se desfășoare viața umană, pentru că în acest caz s-ar suprapune cu responsabilitatea bisericii. De asemenea se respinge doctrina greșită că biserica depășindu-și atribuțiile ar putea îndeplini sarcini ce revin statului, devenind astfel biserica un organ al statului (I Pet. 2:17).

f) În ultimul articol este evidențiată responsabilitatea bisericii. Misiunea bisericii este să rămână în Hristos, în slujirea din Cuvânt adresat lumii și în aducerea eliberării prin predicarea Cuvântului și a sacramentelor. Este respinsă doctrina că prin vanitatea omenească biserica ar putea pune Cuvântul și lucrarea Domnului în slujba plăcerilor, scopurilor și planurilor sale (II Tim.2:9).

Documentul *Declarația de la Barmen* se încheie prin afirmația comună a Sinodului Mărturisitor al Bisericii Evanghelice Germane că acest document reprezintă un teren comun, o bază teologică indispensabilă colaborării acestor biserici. Prin acest document sunt avertizați, în special liderii bisericii, că în cazul în care vor lua decizii privind relația dintre biserică și stat, să țină cont de conținutul *Declarației de la Barmen*. Finalul documentului constă dintr-un apel adresat tuturor creștinilor spre păstrarea unității în „credință, speranță și dragoste.” Formula finală a *Declarației de la Barmen* din limba latină subliniază veșnicia Cuvântului lui Dumnezeu: *Verbum Dei manet in aeternum*.

3. Consecințele și actualitatea *Declarației de la Barmen*

Declarația de la Barmen a reușit să fie un semnal de alarmă și de avertizare al liderilor religioși germani și elvețieni asupra pericolului acceptării influenței politice și seculare în biserică. Nevoia unei biserici mărturisitoare,

la fel ca cea din perioada Celui de-al Treilea Reich, care să-și asume cu curaj rolul în societate, este astăzi mai stringentă ca niciodată. *Declarația de la Barmen* s-a constituit într-o voce categorică de respingere a direcției teologice în care alunecase Biserica Germană precum și într-un glas al formulării adevărilor evanghelice, a unei doctrine unificatoare.⁹ De asemenea, *Declarația de la Barmen* este o mărturie solidă a luptei Bisericii Mărturisitoare pentru prezervarea libertății de misiune și de mărturisire în fața amenințării ridicate de naționalist-socialismul german.¹⁰ Conform lui Jack Rogers o biserică adevărată în secolul al XX-lea este un agent al schimbării societății, nu doar al schimbării individului.¹¹ Biserica trebuie să țintească dincolo de modelarea indivizilor izolați spre modelarea societății în ansamblul ei. Ca urmare a elaborării și ulterior a difuzării *Declarației* în societatea evanghelică germană, mulți pastori și preoți din Germania au înțeles momentul de cumpănă pe care-l trăia Biserica precum și rolul lor crucial pe care îl aveau în protejarea acesteia. *Declarația* a reprezentat un catalizator care a adus împreună pastori, studenți în teologie precum și credincioși din diferite parohii.¹² Această *Declarație* a servit drept manifest Bisericii Mărturisitoare de-a lungul celor 12 ani de influență a Celui de-al Treilea Reich din Germania.¹³ Dacă în Germania deceniului al patrulea pericolul era reprezentat de ideologia național-socialismului, în România pericolul major care a umbrat timp de 45 de ani această țară a fost reprezentat de ideologia sistemul comunist importat din Rusia imediat după Cel de al Doilea Război Mondial. În prezent se pare că apar noi ideologii precum neo-marxismul, corectitudinea politică, ideologia de gen, o nouă moralitate cu granițe flexibile, față de care glasul bisericii trebuie să se facă auzit.

Ca principiu general, *Declarația* ne transmite și nouă, celor din zorii mileniului trei, avertizarea serioasă că oricând dacă factorii decidenți sau formatorii de opinie nu veghează societatea își poate pierde direcția, menirea și sensul, fiind infestată de diverse ideologii mai noi sau mai vechi, mai mult sau mai puțin periculoase.

9 Carsten, „The Barmen Declaration”, p. 613.

10 Nicolaisen Carsten, „The Barmen Declaration”, p. 613.

11 Rogers, „New Introduction”, p.xi.

12 Jack Forstman, *Christian Faith in Dark Times, Theological Conflicts in the Shadow of Hitler*, Louisville, Westminster / John Knox Press, 1992, p. 2002.

13 Forstman, *Christian Faith in Dark Times*, p. 200.

Pericolul abaterii de la ceea ce este normal, de la normele și valorile morale, poate apărea oricând dacă nu veghem și dacă tolerăm devierile de la ce este definit ca fiind corect în sfera socială, în cea a educației sau în orice altă sferă unde cetățenii interacționează sau planifică în comun anumite direcții de acțiune. Timotei Rusu identifică normalitatea ca fiind „ancorată în Dumnezeu și înscrisă în firea lucrurilor.”¹⁴ Moralitatea nu poate fi bine înfiptă cu picioarele în aer, nici nu poate fi redefinită după buna plăcere a fiecăruia. Rusu identifică în retorica postmodernă, promovată agresiv în unele universități și prin intermediul mass-media, încercarea de impunere a unei noi-normalități care să răstoarne din temelii vechea normalitate, așa cum a fost cunoscută de-a lungul veacurilor.¹⁵

Din perspectivă creștină putem vorbi despre normalitate ca fiind acel comportament creștin prezentat în învățătura Bibliei, în special în epistolele pauline. Din corpusul paulin au fost extrase acele principii morale obiective care au modelat gândirea și comportamentul europenilor în cele două milenii de existență. Nu putem să fim de acord cu Louis Pojman care nega existența principiilor morale obiective afirmând că de fapt principiile morale valide sunt justificate prin faptul că au avut puterea de a fi acceptate din punct de vedere cultural.¹⁶ Nu cultura și nici societatea nu definește valorile fundamentale ale vieții oamenilor, acestea au fost definite de Creator, societatea are menirea să le recunoască și să le respecte. Problema fundamentală a omului, după cum afirma Carson nu este una de ordin material, ci una de ordin moral, relațional și spiritual. Omul prin natura sa se răzvrătește împotriva Creatorului său, răzvrătirea este natura esențială a problemei, de aceea soluția stringentă este împăcarea cu Dumnezeu.¹⁷ George Hunsinger a afirmat că stăpânirea lui Hristos este realitatea vitală, ultimă, pentru binele omenirii: „Domnia lui Isus Hristos deasupra și dincolo de toate aspectele relative ale culturii umane este, atât cât biserica este preocupată, o chestiune de viață și de moarte, un adevăr unificator și o decizie cu consecințe ultime.”¹⁸

14 Timotei Rusu, „Libertatea de conștiință și normalitatea”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Les Arcs, Franța, editura Iarsic, 2017, p.474.

15 Timotei Rusu, „Libertatea de conștiință și normalitatea”, p. 476.

16 Louis P. Pojman, *Ethics: Discovering Right and Wrong*, Belmont, Calif, Wadsworth, 1990, p. 23.

17 D. A. Carson, „Mărturia creștină într-un veac al pluralismului”, în *Dumnezeu și cultura*, D. A. Carson, John D. Woodbridge, Oradea, Cartea Creștină, 2006, p. 79.

18 George Hunsinger, *Disruptive Grace*, p. 77.

În context contemporan în pas cu dezvoltarea procesului de globalizare se aud tot mai multe glasuri care se plâng că în perioada recentă se profilează un control rigid, o adevărată cenzură asupra perspectivelor personale privind etica, credința sau morala, prin așa-zisa corectitudine politică. Conform lui William S. Lind, pericolul corectitudinii politice este exprimat prin „alterarea tuturor regulilor, oficiale și neoficiale care guvernează relațiile dintre oameni și instituții”.¹⁹ Conceptul de corectitudine politică s-a dezvoltat cu o viteză uimitoare în perioada contemporană afectând toate straturile sociale și s-a răspândit prin universități, cluburi și prin diverse organizații. Corectitudinea politică este o nouă ideologie, formată în procesul globalizării și poate fi definită drept „o rețea de credințe interconectate care au intensificat diferențele culturale, de sex, de clasă și rasiale dintre noi, în numele diversității”.²⁰ D. A. Carson semnalează pe bună dreptate că este scandalos să fie considerată „artă” scufundarea unei cruci în urină, iar factorii juridici să considere că acest gest, care frizează absurdul și jignește bunul simț, este legal să beneficieze de subvenționare din fondurile guvernamentale, iar rostirea rugăciunii Tatăl Nostru într-o școală publică să fie considerată ilegală.²¹ Conform corectitudinii politice nimeni nu are dreptul să-i acuze pe „actorii” acțiunii mai sus prezentate de dispreț față de cruce, un simbol sacru, pentru că ei s-au exprimat așa după cum au crezut de cuviință. Se pare că scopul „corectitudinii” țintește dincolo de niște activități considerate artistice și are în vedere o schimbare profundă nu doar a comportamentului, ci și a gândirii și a cuvintelor pe care în mod uzual le folosim.²²

De asemenea, în contextul globalizării platformele virtuale de socializare capătă un rol tot mai important în societatea mileniului trei. Sunt tot mai multe voci care se plâng că unele dintre cele mai cunoscute platforme de socializare, Google sau Facebook, să mă refer doar la două dintre cele mai mari platforme virtuale, promovează acest concept restrângând accesul persoanelor care își exprimă un punct de vedere diferit față de cel mass-media mainstream, considerându-se că acestea promovează un discurs al urii. În mod ironic dar și tragic, cei care sunt

19 William Lind, „Ce este corectitudinea politică ?” în *Corectitudinea politică o ideologie neo-marxistă*, coordonatori Andrei Dîrlău, Irina Bazon, Alba Iulia, Reîntregirea, 2017, p. 23.

20 Francis J. Beckwith, Gregory Koukl, *Relativismul*, Cluj-Napoca, Risoprint, 2013, p. 115.

21 Carson, „Mărturia creștină într-un veac al pluralismului”, p. 57.

22 William Lind, „Ce este corectitudinea politică ?”, p.23.

cei mai intoleranți se plâng cel mai tare de intoleranță. În context contemporan devin axiomatice anumite formulări precum că afirmațiile religioase cu caracter exclusivist sunt false, sau, anumite aspecte ce țin de latura tradițională a religiei sunt suspecte și probabil că s-ar cuveni să fie înlăturate.²³ Această discriminare mai directă sau mai voalată, este contrară conceptului de „platformă mass-media”. O platformă este tocmai un *loci communes* unde fiecare își expune pe taraba comună punctul de vedere fără a aduce jigniri, fără a profera injurii sau ofense semenilor, fără teama de a fi ostracizat pentru părerile personale. Or prin îndepărtarea voită a anumitor voci care nu se mulează pe filiera filosofiei majoritare se aduce atingere dreptului la exprimare al cetățeanului.

4. Raportul creștinului față de autoritate și libertățile constituționale din România

Declarația de la Barmen ne poate servi drept sursă de inspirație pentru a milita în favoarea susținerii principiilor creștine de morală și comportament. Teologul și filosoful creștin Norman Geisler a sugerat un posibil răspuns creștin în fața unei noi filosofii de viață care contravine flagrant principiilor creștine. El a afirmat că datoria creștinilor în primul rând este respectarea legilor sub autoritatea lui Dumnezeu deoarece conform apostolului Pavel guvernele și stăpânirile au fost rânduite de Dumnezeu (Rom. 13:1). El a încurajat puterea exemplului personal al creștinului în societate și nu răsturnarea unui sistem politic prin violență. Apoi, în al doilea rând, a evidențiat datoria creștinilor să se roage pentru conducătorii politici din fruntea țării pentru că sub o conducere corectă creștinii se pot bucura de pace și liniște. Geisler referindu-se la rolul și puterea rugăciunii creștinului afirma că „rugăciunea este nervul prin care mușchii omnipotenței sunt puși în mișcare.”²⁴ În al treilea rând, acțiunea pașnică prin care creștinii dintr-o anumită țară cu regim democratic pot aduce o schimbare benefică este prin participarea la vot, în felul acesta opțiunea lor va fi luată în seamă. Ultima variantă propusă de Geisler ca răspuns al creștinului în fața unui sistem politic opresiv, este acceptarea suferinței cu răbdare conform modelului lui Hristos pentru că astfel ne

23 D. A. Carson, „Mărturia creștină într-un veac al pluralismului”, pp. 51, 55.

24 Norman Geisler, *Etica creștină*, Oradea, Societatea Biblică din România, 2008, p. 293.

identificăm și noi cu El și ne vom bucura și ne vom veseli la arătarea eshatologică a slavei Sale (I Pet. 4:12-13).²⁵

Conform *Constituției României* cetățenii au dreptul să se bucure de libertate de gândire a opiniilor a credințelor religioase și de conștiință (Art. 29 alin 1,2). În art. 30 alin. 1 și 2 este scris foarte clar: „Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public sunt inviolabile. Cenzura de orice fel este interzisă.”²⁶ Întrebarea rezonabilă în contextul acestei discuții este în ce fel mai se poate vorbi de dreptul inalienabil al unui cetățean la exprimare, garantat de legea supremă din stat, dacă acest drept este suprimat de conducătorii acestor platforme de socializare. Dacă anumite persoane sau grupuri nu sunt în consonanță cu această corectitudine politică și sunt defavorizate în comparație cu alții care sunt favorizați, nu am putea vorbi de o discriminare grosieră? Nu cumva există riscul ca o nouă filosofie concepută în laboratoarele gândirii unui grup restrâns de oameni să se vrea a fi impusă ca direcție globală pentru restul omenirii, să promoveze o uniformitate a comportamentului și a gândirii? Având în vedere că nu a existat nicio perioadă din istoria omenirii care să nu fi fost guvernată de ideologii și filosofii, nu avem dreptul să bănuim că noul mileniu ne aduce și o nouă filosofie globală contrară moralei creștine? Aceste întrebări ar trebui să îi frământă pe toți acei care sunt chemați să vegheze asupra drepturilor și libertăților cetățenilor. Cuvintele de avertizare ale lui Francis Schaeffer astăzi sunt mai actuale ca niciodată: „Într-o epocă a relativismului, *practicarea* adevărului atunci când trebuie plătit un preț pentru el, este singurul mod de a face lumea să ia în serios declarațiile noastre referitoare la adevăr.”²⁷ Iată de ce, după 85 de ani, *Declarația de la Barmen* devine actuală, interesantă și inspiratoare pentru cei care vor să păstreze valorile unei societăți creștine și care luptă pentru libertatea de exprimare.

25 Geisler, *Etica creștină*, pp. 294.

26 www.cdep.ro, data accesării 15.07.2019.

27 Francis A. Schaeffer, *Trilogia*, Oradea, Editura Cartea Creștină, 2002, p. 221.

Bibliografie

- ✦ Beckwith, Francis J., Koukl, Gregory, *Relativismul*, Cluj-Napoca, Risoprint, 2013.
- ✦ Betz, Hans Dieter, Don, S. Browning, *Religion Past & Present, Encyclopedia of Theology and Religion*, vol. I, Leiden, Boston, Brill, 2007.
- ✦ Carson, D. A., Woodbridge J. D. (edt.), *Dumnezeu și cultura*, Oradea, Cartea Creștină, 2006.
- ✦ Cochrane, C. Arthur, (editor), *Reformed Confessions of the Sixteenth Century*, Louisville, Westminster John Knox Press, 2003.
- ✦ Dîrlău, Andrei, Irina, Bazon (coordonatori), *Corectitudinea politică o ideologie neo-marxistă*, Alba Iulia, Reîntregirea, 2017.
- ✦ Forstman, Jack, *Christian Faith in Dark Times, Theological Conflicts in the Shadow of Hitler*, Louisville, Westminster / John Knox Press, 1992.
- ✦ Geisler, Norman, *Etica creștină*, Oradea, Societatea Biblică din România, 2008.
- ✦ Hunsinger, George, *Disruptive Grace*, Grand Rapids, Eerdmans Publishing Company, 2000.
- ✦ Johnson, Paul, *O istorie a lumii moderne 1920 - 2000*, trad. Luana Schidu, București, Humanitas, ed. a doua, 2005.
- ✦ Pojman, Louis P *Ethics: Discovering Right and Wrong*, Belmont, Calif, Wadsworth, 1990.
- ✦ Schaeffer, Francis A., *Trilogia*, Oradea, Editura Cartea Creștină, 2002.
- ✦ *** *Jurnalul Libertății de Conștiință*, Les Arcs, Franța, editura Iarsic, 2017.
- ✦ *** *New York Review of Books* 31, nr. 9, 31 mai, 1984.
- ✦ *** www.cdep.ro.